

A VATIKÁN ÉS AZ „ACTION FRANCAISE“.

AZ ACTION FRANCAISE a franciák legitimista pártja, amely a királyságot akarja visszaállítani. Erős nacionalizmust vall. Ellenségei: a szocialisták és kommunisták a francia fasizmust látják benne. Alapítója és vezére Charles Maurras, a pozitivistá Comte tanítványa, tehát hitetlen ember, akinék mégis sikerült igen sok katolikust maga köré gyűjtenie. 1927 január 5-én a vezér írásait és újságját, melynek ugyancsak „Action Francaise“ adme, Congregatio S. Officii indexre tette és a pártot tilalom alá helyezte. Katolikusnak nem szabad benne megmaradnia. E tilalom úgy tűnik fel, mintha végleg el akarná szakítani a francia katolikusokat a rojalista párttól, amelynek ügye kilátástalannak tetszik. Sok katolikus azonban nem vetette magát alá a tilalomnak, miáltal valóságos skizma tátong a francia katolikus egyház testén.

Maurras az Action Française-t 1899-ben alapította. E lépéséhez a döntő lökést a Dreyfus-pör adta meg neki, melynek végső kimenetelében a haza szent érdekének vereségét látta a pártérdekekkel és egyéni érvényesülési törekvésekkel szemben. A Dreyfus-pör eseményei csak szimptomáját mutatták annak a balra csúszásnak, mely a harmadik köztársaság megalapítása óta a francia belpolitikát jellemzi és amely a konzervatívok szerint a biztos anarchia mélységei felé vezet. Maurras és társai meggyőződése szerint a bajnak csak a legitim királyság helyreállításával lehet elejét venni. Minden rossznak oka a köztársaság, mely a nagy forradalom bomlasztó eszméinek örököse. „Vissza kell hozni a királyt és vissza fog térni a rend!“ — Ez lett az Action Française programot kifejező jelszava.

Maurras, mint pozitivistá, a francia forradalommal szemben érzett ellenszenvét az ugyancsak pozitivistá Taine-től örökölte. Mindketten tanítványai Comte-nak, ki a kötelességeket hangoztató, fegyelmen épülő társadalmi organizmus híve, s mint ilyen ellene van a forradalmi nagyszájnak, mely folyton csak jogokat hangoztat s a kötelességekről megfeledkezik.

Mikor Maurras zászlaját kibontotta, nem kis meglepetéssel és örömmel látta, mily nagy számmal sereglenek köréje a katolikusok. Sőt, mentői buzgóbb hitéletű, mentői hajthatatlanabb katolikus volt valaki, annál lelkesebb és áldozatkészebb híve volt az Action Française-nek. Ennek oka természetes. A katolikusok egyrészt hagyományos konzervatív érzésből lelkesedtek a monarchia eszméjéért, másrészt az Action Francaise zászlaja alatt nemcsak nemzetük, hanem egyházuk ügyét is védelmezték. Mert ugyanaz a köztársaság, mely ellen

Maurras és hívei harcoltak, létének szinte kezdetétől az egyházzal szemben is kérelmelhetetlen ellenségnek mutatkozott.

Érthető, hogy Maurras óvakodott a katolikusokat magától elriasztani. Bár művei a pogányság szellemét lehelték, hangoztatta, hogy a katolikusokat nem akarja hitükben károsítani. Sőt annyira ment, hogy a katolikus ifjúságot óvta bizonyos könyveitől, szinte ő maga indexre tette őket. Könyveinek ifjúkori kiadásában voltak bántóan erős kifejezések Krisztus és a kereszténység ellen, ezeket a későbbi kiadásokban kihagyta, illetőleg tompította, bár értelmüket lényegében meg nem változtatta.¹ Ugyanilyen tapintatra intette hitetlen elvbarátaikat, kik az Action Française köréből a katolikusokkal együtt előadásokat tartottak. Sokan voltak a hitetlenek közt, kik egyházyűléssel eltele csatlakoztak az Action Française ligájához, Maurras ezeket az egyház iránt barátságos érzésre hangolta. Ez érzésben ő járt elől jó példával. Már Comte, az ő mestere is nagy rokonérzést táplált az egyházzal szemben mesterien kiépített szervezete miatt és szerette volna az egyházat szövetségesévé tenni. (Ez ügyben érintkezésbe is lépett a jezsuiták generálisával, persze eredmény nélkül.) Maurras is tisztelte az egyházban a fegyelmet. Azt szokta mondani, hogy ő mint hiteden nem tudja értékelni azokat a szépségeket, amelyeket a katolikus hitelvek a hívő számára rejtenek, de mint az egyházon kívül álló személy is élvezni tudja az egyház szerkezeti szépségét: a szilárd egységet, amelynek minden rész szigorúan alá van vetve, a hierarchia szabályos fokozatosságát és így a hatalom arányos megoszlását, a merev centralizáció helyett az önkormányzatok szabadságát, az egység mellett a nemzeti és egyéni típusok akadálytalan érvényesülését. Szóval úgy tekintette az egyházat, mint az esztétikus a műremekeket bámulni szokta. E mellett értékelte az egyházban kipróbált konstruktív társadalmi elvek örét, tisztelte benne a francia múltnak egyik fényességét és szerette benne a brutális szabadkőműves támadások mártírját. E támadások legforróbb napjaiban (1906-ban) egyszer csak saját vallomása szerint arra ébredt, hogy „összekulcsolta kezét és meghajtotta térdét a történelmi katholicizmus Öreg szentanyai képe előtt”.²

Maurras-nak ezen érzelmeit lassanként hiteden elvbarátaik is osztották, ami a különböző világnézetű elemek barátságos együttműködését az Action Française körében elősegítette. A katolikusok örömmel látták, miként sietnek hiteden barátaik saját testükkal védeni a megtámadott egyházat.

Maurras nagyon jól tudta, hogy az egyház nem szívesen fogja látni híveinek oly szoros együttműködését a hitetlenekkel, mint az az Action Française szervezeteiben történt. Az Action Française ugyanis

¹ E könyvei különösen az „Anthinea” melynek 1913-as 9-ik kiadása van előtünk s amelyet később „Promenades paiennes” címmel adott ki görögországi és toscanai utazásáról; a „Chemin de Paradis” (1895, 2-ik kiadás), mely a régi pogány Hellast és Rómát dicsőíti a kereszténységgel szemben. E dicséretből még a rab-szolgaság intézményét sem veszi ki. (V. ö. Chemin de Paradis 271. 1. s. kk. Criton alvilági útjáról, és Maurras felfogását az emberről. U. o. Préface XIX. s. kk.)

² Maurras, La politique religieuse, MCMXII. 395.1. — Ebben a munkájában fejti ki nézetét az egyházzal, mint azt cikkünkben ismertetjük.

nemcsak politikai párt volt, hanem politikai iskola előadói mesterekkel és áhítattal hallgató tanítványokkal, ő maga hangoztatta: „On n'est verni a moi, que pour mes idées!“ Eszméimért jönnek hozzám! S éppen azért, mert iskola volt, mellőzte a tömegeket, e helyett az intelligencia elitjét s a tanuló ifjúságot toborozta zászlaja alá. E miatt a papság körében fel-felhangzott az aggodalom, hogy az ifjúság hitét veszedelem fenyegeti. Hogy ezen aggodalomnak és a bekövetkező tilalomnak elejét vegye, Maurras iparkodott pontosan körülírni azt a szellemi terepet, amelyen a katolikusok vele együtt működhetnek. Bölcséletét kezdettől kikapcsolta a közös munkából. Annál inkább hangoztatta társadalmi programjának egyezését a katolikusokéval. Ő is akarta a család védelmét, a házasság felbonthatatlanságát, az egyház szabadságának és jogainak helyreállítását, a túlzó centralizáció helyett az autonómiák kiépítését,¹ s mindnyájan: katolikusok és hitetlenek egyaránt megegyeztek a rojalista nemzeti programmban. Sőt még a „Syllabus“ számára is állított kathedrát az Action Française keretében és kiváló paptanárokat hívott meg előadóknak. Világnézeti szempontból bizonyos negatív értelemben vett megegyezés fűzte össze a katolikusokat a nemkatolikusokkal. Ezt a negatív megegyezést Maurras mindjárt mozgalmá elején leszögezte: „Bizonyos pontokban, — írja „La Politique religieuse“ című művének elején,² — még a transzcendentális erkölcs, a vallás és metafizika terén is csaknem egyhangú véleményünk volt. Igaz, hogy csak negatív pontokban. Így távol volt tőlünk, hogy mindnyájan katolikusok legyünk; de mindnyájan: atheisták, pantheisták, pozitivisták is egyaránt megegyeztünk abban, hogy elvetnünk a protestantizmust. Távol állt tőlünk az is, hogy megegyezzünk egy Isten létén és természetének minémiségén; de kitűnt, hogy mindnyájan: katolikusok, istentelenek, pozitivisták, pantheisták és pogányok elvetjük a bölcséleti deizmust, amint az egy Kant, Rousseau, Cousin vagy Jules Simon műveiben jelentkezik. A deizmus, a protestantizmus és még több oknál fogva a judaizmus természetesen távol állt gondolatvilágunktól/*

Maurras-nak ügyes taktikájához a katolikusokkal szemben hozzájárult nagy vezetőképessége, erélye, szervező tehetsége, írásainak, szavának, nagy tudásának igéző hatása. Így elérte azt, hogy papok, sőt püspökök is voltak hívei közt. E sorok írója 1926 végén, tehát közvetlen az Action Française egyházi eliteltetése előtt beszélt egy francia rendfőnökkel, ki hevesen kikelt Maurras ellenfelei ellen és a bekövetkezendő elítélést a francia katolikus egyház szempontjából katasztrofálisnak jelezte. Szemináriumi előjárók, katolikus középiskolák és intézetek vezetői maguk küldték növendékeiket az Action Française szervezeteibe s midőn Herriot 1924 évi győzelme és kormányra jutása a frank rohamos esését idézte elő, az elkeseredés újabb tömegekkel

¹ Ez persze nem jelenti, hogy rokonszenvez az elzászi autonomista mozgalommal, melyben németbarát törekvéseket lát, bár ellene van azon centralizáló politikának, mely Elzászt sajátos egyházpolitikai jogaitól megfosztva baaonítani akarja a többi Franciaországhoz.

⁴ 4.1.

növelte az Action Française katolikus szárnyát. Az a meggyőződés érlelődött meg sokak szívében, hogy a mind rémesebben fenyegető kommunizmust egyedül az Action Française fegyelmezett és radikális eszközökkel dolgozó szervezetei (camelots du roi!) tudják hatásosan visszaverni. A katolikusok abban az időben azt gondolták, hogy az egyház nem tilalmazhatja Maurras-al való együttműködésüket, hisz az a veszély, amely hitüket fenyegeti, a mindig szemmel tartott elővigyázatossági szabályok mellett sokkal kisebb, mint a haszon, mely a közös védekezésből nemzetre és egyházra egyaránt háramlik. Maurras-t X. Pius állítólag az egyház védelmezőjének nevezte. Lehetetlen, — vélte mindenki, — hogy az egyház egy ilyen kiváló védelmezőjére és szövetségesére lesújtson és őt elejtse.

AZ ACTION FRANÇAISE ELÍTÉLÉSE mégis bekövetkezett. A római Index-kongregáció¹ már 1914 januárjában tilalom alá helyezte Maurras műveit és lapjait, X. Pius pápa a dekrétumot 1914 január 29-én alá is írta, de "félretette. Elhalasztatta közzétételét. Úgy látszik, nem találta az időt alkalmasnak rá, avagy Maurras iránt érzett személyes rokonszenve miatt hagyta inkább utódjára a dekrétum közzétételét? Közben kitört a világháború. Befejezése után is sokáig feszültek és kényesek voltak a politikai viszonyok Franciaországban, úgyhogy a közzététel csak elhúzódott. Mindenki azt hitte, nem is fog bekövetkezni soha.² Ekkor 1925-ben egy belga katolikus ifjúsági lap a következő körkérdést tette fel olvasóinak: „Az utolsó húsz év írói közül kiket tart Ön mestereinek?“ A feleletek túlnyomó többsége Maurras-t nevezte meg s maga Merder bíboros, a belga katolikus egyház büszkesége csak valami hatodik helyre került. Az eredmény megdöbbenette a belga katolikusokat. Vezetőférfiak a következő év elején 200 oldalas könyvet adtak ki e címmel: „Charles Maurras maitre de la jeunesse catholique?“³ Charles Maurras tanítója a katolikus ifjúságnak? Ez a pozitivistá filozófus? Ez a kereszténységgyűlölő író? A könyvnek természetesen visszhangja támadt Franciaországban. Andrieu bordeauxi bíborosérsek felemelte szavát az Action Française ellen. Főpásztori tiltakozását meghallották Rómában is, XI. Pius pápa erre maga áttanulmányozta Maurras műveit s elszömyülködött azok pogány szellemén. Andrieu bíboroshoz írt levele (1926 szeptember 5) figyelmeztetés volt a katolikusok számára, hogy hagyják el az Action Française szervezeteit. Róma a szigorúbb rendszabályokat is kilátásba helyezte, mire a katolikus ifjúsági szervezetek levelet írtak a pápának, amelyben elismerik, hogy hitük az Action Française-ben veszélynek van kitéve, de ők ebből ki nem léphetnek. E helyett hajlandók minden katolikus csoport mellé egy, az illetékes püspöktől kinevezendő aumőniert, lelkészt fogadni, ki mintegy hitük őre legyen és az Action Française pogány tanaival szemben nekik konferenciáival ellenmérget adjon. A pápa ezen furcsa ajánlatra természetesen nem felelt, a helyett

¹ Ma már megszűnt: a Congr. S. Officii keretébe olvadt.

² Legtöbben nem is tudtak a dekrétumról.

³ V. ö. P. Doncoeur: Pourquoi Rome a parié? 257 l.

az 1926 december 20-i konzisztóriumban bejelentette az Action Française elítélését, majd kikerestette az iratok közül X. Pius pápa dekrétumát s azt az eredeti dátummal és aláírással 1927 január 5-én közzétette.¹

Az ítélet tehát elhangzott. Roma locuta!...

De vajjon melyek Maurrasnak azon veszedelmes tanai, melyekkel a tőle annyira csodált és védett egyház szigorát magára vonta?

1. Maurras pozitivista. Reá nézve csak az létezik, ami az észlelés, a tapasztalás körébe esik, szóval fizikai világ. A metafizikát Istennel és lélekkel együtt elveti. Isten létét szerinte a teremtett Világból megismerni nem lehet. (Agnoszticizmus.) Maurras nem igen hangoztatja istentagadását, legfeljebb könyveinek egy-két helyem mikor bizonyos ellenszenvvel veti el a „végtelen“ fogalmát² és idézi Comte mondását: „Tout est relatif, voilà le seul principe absolu!“ Azonban magának Istennek feltűnő „ignorálása“ még bántóbb a hívő lélekre, mint a leghevesebb támadás az isteneszme ellen.

2. Maurras racionalista. Ez természetesen következik ateizmusából. Elveti a kinyilatkoztatást, mint a megismerés egyik forrását és tisztán a maga erejében bízó emberi észre kíván támaszkodni az igazság keresésében. A bibliát gyűlöli és ennek írsaiban úton-útfélen kifejezést ad. Haragszik a prófétákra — és közéjük sorozza név szerint Jézust is, — mert „Isten nevében“ lázadtak és lazítottak a theokratikus államszervezetet fenntartó papság ellen. A „Magnificat“ versében: „Levetette (Isten) a hatalmasokat a fejedelmi székből és felmagasztalta az alázatosakat“ (Luk. 1, 52.) — megvetendő felforgató eszmét lát. Szent Péter szavai a papi tanács előtt: „Inkább kell engedelmessékedni Istennek, mint az embernek“, (Ap. csel. 5, 29) — az egyén botrányos szembehelyezkedése a közösséggel. Gyűlöli a zsidóságot, mint a „Biblia bomlasztó eszméinek szerzőjét“, gyűlöli a protestantizmust, mint ugyanezen „Biblia nevében felforgató irányzatot“, melynek folytatása lett a francia forradalom és a kárhozatos republikánus uralom. Minden tapintata mellett is itt-ott erős kifejezést adott ellenszenvének, például mikor a „héber Krisztust“ Dáviddal, Jeremiással, Ezechiellel együtt úgy említi, mint a tiszta meghibbanás példáját.⁸ Vagy amikor az evangélistákat a „négy obskúrus zsidónak“ nevezi. Amint láttuk, később óvatosabb volt kifejezéseiben, gondolkodásában azonban nem változott.

De hogyan szerethette az egyházat, ha Krisztust nem állhatta?

3. Maurras az egyházzal is úgy gondolkodott, hogy azzal a katolikussokat csak sérthette. Mint láttuk, ő az egyházat csak szervezetéért és múltjáért kedvelte. És hogy az egyházzal szemben való rokonérzését filozófiailag is megalapozza, átvette a reformátorok azon elvét, hogy a katolikus egyház nem Jézus egyháza. Néki a katolikus egyház

¹ Maurras erre azt állította, hogy X. Pius pápa aláírása és a kelet a dekrétumra rá lett hamisítva és hogy ezzel a hamisítással félrevezették a mostani pápát I. XI. Pius pápát, a Vatikán volt könyvtárosát, ugyancsak nehéz volna ily hamisítással félrevezetni!

² Chemin de Paradis, (Préface) XII. 1. s. kk.

³ Action Française 1899 okt. 15. V. ö. Descouys: A travers l'oeuvre de M. Maurras, Paris, 1911. 75 l. s. kk.

nem keresztény, hanem pogány. A régi kemény, fegyelmezett, szilárd szerkezetű, kiépített jogrendszerű Róma folytatása, aki a keletről jött lázadás szellemét (értsd a kereszténységet) megfékezte, a Bibliát hatalmába kerítette és ártalmatlanná tette, amennyiben csak a missale és breviárium okos adagolásában engedte híveinek élvezni,¹ a héber anarchista, bizarr saint-simoni Krisztus alakja helyébe Dante katolicizmusának töviskoszorús megfeszítettjét tette,² a lelkiismereti szabadság veszedelmes tanát pedig határozottan körülírt szabályok és kötelességek rendszerével ellensúlyozta. Ezt a racionalistáktól kölcsönzött felfogását Maurras később szintén kevésbé hangoztatta, nehogy a katolikusokat botránkoztassa. Midőn azonban az egyházzól és annak történetéről szólva mindig eltekintett a természetfeletti elemtől, ezzel a katolikus lelkipásztorok szerint a hívő ifjúság leikébe egy lefokozott egyházfejedelmet plántált és hozzászoktatta az Action Française követőit, hogy az egyházzól ők is teljesen naturalisztikus, tehát modernista módon gondolkozzanak.

Beszélgetés közben néha-néha megesett, hogy levetette tartózkodását és elárulta igaz érzelmeit. Így midőn egyik katolikus barátja előtt kifakadt, hogy a kereszténységgel csak bepiszkították a világot.³ Vagy amikor egy történelmi konferencia alkalmával mint elnök az előadáshoz hozzászólván, VIII. Bonifácról e citátummal fejezte ki véleményét: „Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, obiit ut canis.”⁴ Ily kegyeletsértő nyilatkozat nagyon bánthatta a katolikusokat.

4. A társadalmi tant a katolikusok úgy tekintették, mint amelyben ha nem is a bölcséleti megalapozásban, hanem a gyakorlati élet által megszabott elvekben Maurras-al megegyezhetnek. Pedig közelebbi vizsgálat mellett ez is lehetetlennek bizonyul, ha az istentagadó Maurras csak laikus államot és társadalmat képzelhet el, már pedig aicizmust XI. Pius pápa a Krisztus királyról szóló enciklikájában elítélte. Tehát már a megvalósítandó célban sem egyeznek az Action Française hívő és hitetlen követői. De az együttműködés sokáig azért is elképzelhetetlen, mert Maurras-nak egészen más az erkölcsi felfogása. Maurras szerint szabad akarat nincs, a társadalmi törvények éppoly mechanikus hatóerők, mint a fizikaiak. A katolikus egyház ellenben a szabad akaratnak mindig legfőbb védelmezője volt. Maurras szerint a cselekvés legfőbb erkölcsi normája a nemzet java. „Salus rei publicae suprema lex esto!” A katolikus erkölcstan szerint viszont cselekedeteinket Isten akaratához, főleg a tízparancsolathoz kell igazítanunk. Előfordulhat, hogy Maurras a haza érdekében és nevében olyat követel katolikus követőtől, amit az ő lelkiismeretük tilt! Vájjon mit fog akkor a vezér mondani? Méltatlankodni fog, hogy felébredt bennünk a „héber Krisztus” lázadó szelleme? — Úgy látszik, ez eshetőséget ő is előre látta, azért iparkodott az államról való pogány eszméit barátaival⁵

¹ Chemin de Paradis, 1921. XXVIII. 1. s. kk.

² U. o. 256—258. 1.

³ V. ö. Dimier, Vingt ans d'Action Française Paris, MCMXXVI. 30. 1.

⁴ Pourquoi Romé a parié? 220. 1.

⁵ Ezek közé számítandó különösen León Daudet és Bainville; az előbbi regényeit, s az utóbbi történelmi műveit az Action Française ifjúságának mindig ajánlotta. V. ö. Pourquoi Romé a parié? 198. 1.

együtt az ifjúság szívébe csöpögtetni és pedig — mint a következmények mutatják — elég jó sikerrel.

Ezek a tanok voltak az okai az Action Française elítélésének. A sovén francia papság azon optimizmusa, hogy az Action Française katolikus ifjúságát el lehet szigetelni Maurras pogány tanainak hatása elől, a tények bizonyító ereje előtt megdőlt. Mint az említett belga lap körkérésének eredménye mutatta, a katolikus ifjúság nagyon is olvasta Maurras műveit és lelkesedve szíttá óvatos burkolással terjesztett eszméit. Ez a tény indította XI. Pius pápát a tilalomra. Főpásztori hivatalából kifolyó lelkiismeretbeli kötelességének tartotta minden további opportunizmus elvetésével a gyors és szigorú fellépést.

Roma locuta...

És vajjon mi volt a hatása Róma fellépésének? Döbbenet, felháborodás, ellenkezés, nyílt lázadás. A katolikusok jelentékeny tömegei megtagadták az engedelmességet az egyház fejének. „Non possumus“ — kiáltották feléje. „Nem hagyhatjuk el az Action Française sorait, mert ezzel kiszolgáltatnók hazánkat és egyházunkat a kommunizmusnak és így egyszerre vétenénk nemzetünk és hitünk elleni. A pápa nem ismerheti politikai viszonyainkat úgy, mint mi, azért nem tudhatja, mire van hazánknak szüksége. A politikában tehát nem hallgathatunk rá! Our faith from Roma; our policy from home! — mondta O'Connel. Hit és erkölcs dolgában készségesen alá vetjük magunkat a csalatkozhatatlan pápának, profán kérdésekben azonban, mint aminő a politika is, ellene mondhatunk és a jelen esetben ellene mondunk!“

Ily értelmű volt az Action Française egyik katolikus vezérének, Schwerer admirálisnak, nyilatkozata, ily értelmű levelet írtak — néha ironikus, sőt bántóan kioktató hangon a pápának az Action Française ifjúsági szervezetei. Maurras nem idézte elő közvetlenül a katolikusok ez állásfoglalását, de mikor látta, hogy sikerül a kérdést vallás-erkölcsi térről politikai térre áthelyezni, teljes erővel élesztette az ellenkezés szellemét. Lapjának hasábjain „La fidelité Française“ címmel hónapokon át idézte a katolikus ifjúság szervezetek hozzá intézett hűségnyilatkozatait, ugyanakkor „Sous la terreur“ címmel cikksorozatot kezdett, melyben azt próbálta bizonyítani, hogy Ő a pápa németbarát politikájának áldozata, aki az ugyancsak németbarát Briand locamói politikája érdekében akarja az Action Française-t lefejezni. Bizonyítékul hivatkozik Maglioni nuncius 1927. évi beszédére Doumergue elnök előtt, amelyben az a francia kormány békepolitikáját dicséri. Tudni véli, hogy Ruch strassburgi püspököt a pápa lemondatni készül egy németbarát (autonómista) püspök érdekében. Midőn Fröhvirth bíboros, a nagypenitenciárius, hivatalából kifolyólag egy beérkezett megkérdezésre azt felelte, hogy az Action Française híveitől meg kell tagadni a feloldozást, a bíboros német neve új bizonyíték volt neki a Vatikán németbarát politikája mellett. Feltevése támogatására a háborús évekből származó pápai diplomáciai okiratokat is közölt annak bizonyítására, hogy a Vatikán a világháború alatt is a központi hatalmakkal tartott és Franciaország megsemmisítésére törekedett. Ez okiratok hamisítványoknak bizonyultak, ámde azért Maurras

nem adta fel tételét: „La cabale boche, proboche, philoboche a tout aggravé et envenimé.”¹

E támadásokat Maurras természetesen nem egyenesen a pápa személye ellen intézte, hanem az „Osservatore Romano” és a pápai diplomácia magas funkcionáriusai ellen. De mindenki tudta, a pápa maga is, hogy a nyilak neki vannak szánva. Újra és újra felemelte tehát szavát: konzisztórium-i beszédeiben éppúgy, mint francia zarándokok tisztelgése alkalmával, az „ad limina” jött püspökök előtt éppúgy, mint leveleiben, hogy nem politikai indítékok alapján cselekedett. Az Action Française katolikus ifjai — mondotta — „félre hagyták magukat vezetni mesék által, oly mesék által, melyek hamisított, elégetett okmányokról szóltak, mesék által, melyek a Szent Római Birodalom felújításáról álmodoztak. Oly mesék által, hogy lehetetlenségük láttára valóban ismételnünk kell azt, amit a jó Néri Szent Fülöp mondott mikor imádkozott Istenhez: „hogy szentséges kezét tartsa fején”.

(XI. Pius a francia szeminárium tanáraihoz és növendékeihez 1927 március 25.) „Azt is mondják, — panaszkodik a pápa — hogy pártoskodásból egy birodalom feltámasztásán dolgozunk, vagy hogy egyik-másik nemzet iránt érzett rokonszenvből átlépjük hatáskörünket és hogy a hazafias ügygel ellenkező dolgokat parancsolunk. Hasonló reánk nézve igái sértő állítások nemcsak ismételt formális nyilatkozatunkkal és a kézenfekvő igazsággal ellenkeznek, hanem esztelenséggel határosak...” (Konzisztórium-i beszéd, 1927 június 20.)

Az is bizonyos, hogy a pápának az Action Française irányzata akkor sem tetszett volna, ha Maurras és társai nem lennének pozitivisták. Róma ellene van annak, hogy egy politikai párt kisajátítsa magának az egyház védelmét. Az ő elve az, hogy katolikusok lehetnek a legkülönbözőbb nem vallásellenes politikai pártok keretében, de egyesüljenek vallásuk érdekének előmozdításában. „Unió catholicorum pro actione catholicorum!” Hogy a katolikusok azonosítsák magukat egy politikai irányzattal, akár a rojalizmussal, akkor a demokratikus köz-társasággal és minden más politikai felfogást anathémával sújtsanak, ilyen vallási és politikai amalgámot Róma szintén elítél. Nem tetszhetett neki az sem, hogy az Action Française a legjobb katolikus erőket szívja fel politikai céljai megvalósítására, kiket aztán semmi más akcióra nem lehet kapni, mert azt hangoztatják: kár minden erőlködés a vallás érdekében, majd ha politikánk célt ér, akkor a vallási kérdések egyszerre meg lesznek oldva. (La politique tout d’abord!) Mindamellett Maurras tanai oly erős és oly számos okot nyújtottak elítéltetéséhez, hogy más okokat a pápának igazán nem kellett keresnie.

Mi lesz most már a harc kimenetele? Sokan már is elhagyták az Action Française szervezeteit, hogy mennyien, nem igen lehet tudni,

¹ A valóság az, hogy az Action Française merevsége és sértő vádaskodása rontott el mindent. Ezt barátai közül is elismerik. Ha az Action Française katolikus hívei ellenkezés nélkül alávetették volna magukat a pápa jóakarátú figyelmeztetésének és a helyett hogy ők diktáltak feltételeket, megkérték volna Rómát, szabja meg azon módozatokat, amelyek mellett, ha nem is az Action Française iskoláinak, de pártjának tagjai és lapjának olvasói lehetnek, bizonyára lehetett volna helyes megoldást találni. A súlyosan sértegetett pápa azonban nem tárgyalhatott sértegetőivel.

még többen azonban benne maradtak, jóllehet a püspöki kar húsvét előtt megvonta az egyházi temetést az ilyenektől és kijelentette, hogy esküvőjük is csak ünnepélyesség nélkül történhetik.¹ Az Action Française-t az egyházi tilalom egyszerre le nem törli, de az is bizonyos, hogy nagyon legyengíti. Észre fogja ezt venni tagjainak utánpótlásánál, mert ezentúl nem számíthat a katolikus intézetek támogatására. Nem megvetendő ellenakció is indult ellene, amennyiben megalakult az Action Française-től támadott pápa védelmére „a pápai önkéntesek” tábora, lók május 14-én tartották első konferenciájukat Dubois bíboros-érsek szónoklatával, melyet még öt más konferencia követett. Dubois beszéde atyai volt, hívogatta vissza Szeretettel az elpártolt ifjúságot s az Action Française jelenlevő tagjainak közbeszólásai elvesztek a katolikusok lelkes tüntetésében, úgyhogy másnap a „La Croix” írhatta: „Le succès est désormais assuré!” A siker biztosítva van: causa finita.

Az ügy be van fejezve. A lelkek azonban tovább háborognak. A republikánus katolikusok örülnek, mert a köztársaság egyházellenes irányzatát a katolikusok rojalista hajlandóságából és az állam e miatt érzett bizalmatlanságából eredeztetik. Már XIII. Leó ajánlotta ezért a köztársaság feltétlen elfogadását, XI. Fiús pedig most úgy látzik halálra sújtotta a francia rojalista katholicizmust. A rojalista katolikusok viszont azon keseregnek, hogy a ravasz Briand most elégedetten tördeli kezét, mert „sikerült a pápát szövetségesévé tenni szabadkőműves céljai megvalósításában!” Mi meg itt a távolból csodálkozunk, hogy a francia katolikusok tényleg ne tudnák hazájukat és egyházukat megmenteni a pozitivista Maurras és pártja nélkül?

HAMVAS ENDRE

¹ A magukat engedelmesen alávetettek közt elsősorban a papokat kell említs-nünk, de bizony ezek is vérző szívvel tették. Legutóbb az Action Française egy előkelő „alá nem vetett” tagjának temetésén, mely egyházi szertartás nélkül történt, a koporsót követő gyászolók közt vagy nyolc pap találkozott!